

САМУР

№ 3 (119) 2001-йисан 15-февраль

1992-йисан январдилай акъатзава

Мас 1000 манат

ЧИР- ТЕЧИР

АЛАКЪАЯР МАДНИ ВИЛИК ФИЗВА

● Алай йисан 13-февралдиз Азербайджан Республикадин президент Гъейдар Алиева Гуржистандин Къецепатан кратин министр Ираклий Менагъарашвили кылле аваз чи республикадиз атай делегатар къабулна. И.Менагъарашвилиди и мукувара ЕС-диз къабул хъяи Азербайджандин президент ва халкъ Гуржистандин президентдин ва гуржи халкъдин патай риккин сидкъидай тебрикна. Гурушда къве республикадин арада ва гъакъни вири Къафкъазда ислягъвилинни дуст-вилин алакъаяр мадни вилик тухунин гъакъиндай ихтилатар кылле фена.

ПУД СТХА ДИДЕДИЗ ХЪНА

● Азербайджандин Ленкоран райондин Болади хуъре яшамиш жезвай Расим Агъаева вич дуънъядин виридалайни бахтлу буба яз гъисабзана. Абурун хизан садлагъана чехи хънва. Расиман папа - Сураяди З рушалай гъугъувнис санал З гада хънва. Бицек-кар сагълам я ва абури чаддин дуихтурри гъузчилик хуъза.

Са йис идалай вилик Лерик райондин Гырамо хуъре пуд гада аял дидедиз хънай.

РАДЖКУМАР АЗАД АВУНА

● Кыблепатан Гъиндистанда машгъур къачагъ Вираппана вичи 2000-йисан июлдин вацра залук яз къур халкъдин рикл алай киноактер Раджкумар азад авунва. Вичин лаклаб "Гъиндистандин Робин Гуд" тир Вираппан гъукуматдивай 30 йис къван я къаз тежез. Эхиримжи гъилера 1990-йисуз гъукуматдиз ам гъилик ийиз клан хъайила машгъур къачагъди 100 аскер ва полициядин азим къалахдарар къенай.

Машгъур къачагъдиз гъукуматдикай ваъ, халкъдикай кичле хънва. Карнатака ва Тамилнад штатрин агъалийри кар-кеспи гадарна са шумуд вацран къене митингар авуна. Абурун хура акъвазиз тахъай къачагъди Раджкумар азад авуна.

КЪУШАРИН ЖЕГЪЕННЕМ

● Орнитологи Кипрдиз къушарин жегъеннем лугъузва, вучиз лагъайтла ина гъар йисуз 20 миллиондилай гзаф къушар яна рекъизва. Африкадиз физ-вай къушар адет яз Кипрда эглеш хъана ахпа рехъ давамар хъийиз мажбур жезва. Гъавиляй къушар чими улквейриз куъч жедай вахтунда и къураматдиз виш миллионралди къушар къведа. Чкадин агъалийри ида-кай менфят къачуна къушариз чартмаяр түккүрзава. Виртедикайни майвайрин мижедикай раснавай ем авай и чартмайриз къушар гъасиятда аватзана ва абурувай аны ахъкъат хъижезвач. Британиядин орнитологи сифте яз къушар са къиликай телефна чизи че-хи пулар ийиз алакъазавай кипривий-риз чин наразивилер къалурнава.

ДАГЪЛАРА КЬУД

ГЪУЛЯГЪДИН ЙИС ГЪИКІ КЪИЛЕ ФИДА?

Астрологиядин делилралди гъулягъ камаллувилин лишан я. Цинин йисни гъулягъдин йис я. Ам гъикі кылле фида? Къурелди икі жаваб гуз жеда: январди күй мурадиз күй гана, планар кылиз акъатнач. Февралди гележегдин планралди күй са къадар умудлу хъийида, амма абурукни гъавадик хъиз умуд кутаз жедач.

Сакланы зи къвачи чил къазвач лагъана руыгъдай аватмир. Муғъуббатдал, яратмишунрал, машгулатрагал ва къалахдал гъалтайла вири и йис күй патал түккүйди жеда.

20-февралдилай мартдин 25-далди рекъиз экъечмир. Күй са карни кылиз акъатдач. Планар кылиз акъатун патал виридалайни хъсан вахт мартдин эхир-майдин эвел я.

Физ-хунрин лап хъсан вахт

28-мартдилай - апрелдин юкъваралди, майдин юкъварилай - 26-майдалди. 20-июндилай - 28-июндалди, 12-сентябрдилай - сентябрдин эхирдалди авай девир.

Сиягъат авун патал январдин эхиррилай - февралдин юкъваралди, мартдин эхиррилай - 15 - апрелдилди авай вахт, сентябрь ва октябрь варцар хъсанда жеда. Договорар ва икъраар 5-апрелдилай - 20-апрелдилди, майдиз 15-далди, 7-сентябрдилай 24-сентябрдилди кутгунун хъсан я.

Ял ягъиз хъсан вахт апрел, май, июндин юкъвар ва сентябрь я. Ноябрдин юкъварилай декабрдин юкъваралди авай вахт маний-вилер галайбур жеда.

Къалахдай, ял ядай, къезилдиз нефес къаучудай, күйн вири краив агакъдай лап хъсан вахт 25-майдилай 20-июндалди я. Га-

тун юкъвалай күн мұғъуббатдин, мукува-кылийрин, дустарин, меҳъєрин чилина гъатда. Къульне буржар вахкун, хиве къур кар ва бегъемар тавур къвалах тамамар хъувун лазим я. Бахтлу август ва сентябрь жуван крат авун ва фин-хун, гъакъни майишатдин месәләяр гъялун патал ишлемиша.

Октябрдиз хизанда ва къвалах чехибурухъ галаз күй араяр къайибур жеда. Ида күн акъава-зардачтани, мукуяят хъухъ. Гъамиша къандайвал жезвайди туш. Хизанди ва амадагри квездизиз түргыметрин гъавурда акъукъ.

Мурадар кылиз акъатна клан-заты, краив фад эгечі, вири крат садлагъана гъиле къаз алакъмир, сабурлу хъухъ, рикел хуъ: вуч цайиті, гъам вахчуда.

ИСТОРИЯ И АНЕКДОТЫ

Сулейман Стальский среди делегатов I съезда Союза Писателей СССР из Дагестана. 1934 г.

Сулейман Стальский читает свои стихи для звукозаписи. 1951 г.

Истории и анекдоты открывают великого поэта Сулеймана Стальского с непривычной нам стороны и думается, доставят удовольствие читателю.

ХОЗЯИН НУЖЕН ИЛИ СОБАКА?

Сулеймана Стальского как-то навестил ашуг Рагим. Заглядывая во двор, осторожный гость поинтересовался у вышедшего навстречу хозяина:

- Сулейман, у тебя есть собака?
- А кто тебе нужен? - спросил Сулейман. - Если ты пришел к собаке, то вот ее конура. Если ко мне, то добро пожаловать в дом.

СУЛЕЙМАН И СКРЯГА

Сулейман и известный скряга Абдурахман возвращались с годеканом. Дошли до дома Абдурахмана. Тот, не желая расставаться с интересным собеседником, но и не решаясь пригласить его к себе в гости, предложил:

- Сулейман, давай сходим к Беделу, скоротаем оставшееся время.
- Послушай, Абдурахман, - ска-

зал на это Сулейман, - а когда я буду гостем у тебя? Наверное, не раньше, как окажусь на твоих похоронах?

НЕУДАВШИЙСЯ РОЗЫГРЫШ

От Гаджи Ахтынского, тоже известного поэта, а в одно время и недруга Сулеймана, последнему передали следующее:

- Купи для меня быка на вашем базаре. Только не красного и не черного, не белого и не пятнистого. Словом, найди быка масти, небывалой на свете.

Сулейман ответил, что выполнит просьбу.

На следующий базарный день посланник Гаджи опять пришел к Сулейману:

- Ты выполнил просьбу Гаджи?
- Да, выполнил, он может забрать своего быка. Только пусть приедет не днем и не ночью. Словом, пусть заявится в пору, никому неведомую на свете.

Агулы - одна из этнических групп лезгин, населяющих южную часть Дагестанской Республики и некоторые районы на севере Азербайджанской Республики. Традиционно агулы жили компактно высоко в горах. По современному административному делению - это Агульский район и примыкающая к нему часть Курахского района; в настоящее время они живут не только в названных районах Дагестана, но также в Дербентском (переселенцы 60-х годов), в Киргизии (переселенцы 30-х годов), в г. Сумгайт Азербайджанской Республики, в городах Махачкала и Каспийск Дагестанской Республики. Общая численность агулов по переписи 1989 г., около 20 тыс. человек.

Происхождение, этническая история, культура и социально-экономическое развитие, а также исторические контакты агулов в дореволюционном кавказоведении еще не были предметом специальных исследований. Сейчас благодаря работам Б.А.Калоева, А.Р.Шихсаидова, Х.Х.Рамазанова, Л.И.Лаврова, Ш.М.Ахмедова и др. мы имеем уже довольно ясное представление об экономическом и социальном устройстве агульского общества главным образом в XVIII-XIX вв., об их традиционной одежде, пище, архитектуре и некоторых памятниках материальной культуры XII-XIII вв. Что касается происхождения и этнической истории агулов, то они по-прежнему изучены мало.

Следует отметить, что начало изучению агулов было положено лингвистами, первым среди которых был Эркерт, представивший в 1895 г. самые общие све-

дения об агульском языке. К 1907 г. относится подробное описание агульского языка на базе буркиханского говора А.М.Дирром. С 50-х годов агульским языком занимается А.А.Магометов, опубликовавший ряд работ, среди которых и монография "Агульский язык", учитываю-

компонент географического наименования Агулдере ("территория Агул", "ущелье Агул"). Этимологический смысл ее неясен, но она вполне может быть соотнесена с другими названиями, в первую очередь географическими, которые в срединной и заключительной частях звучат при-

году. До этого 19 агульских сел входили в состав Курахского района (преподавание в школе велось на лезгинском языке), сел. Буршлаг вошло в Кайтагский район (здесь преподавание в начальных классах велось на азербайджанском языке), а сел. Цирхе вошло в Дахадаевский район,

рождение горного края начинается со времени формирования местных кадров учителей, медиков, сельскохозяйственных и государственных работников. В настоящее время у агулов есть своя интеллигенция, в том числе известные ученые - доктор филологических наук, профессор, заслуженный деятель науки Карелии Тарланов Замир Курбанович, доктор исторических наук, профессор Рамазанов Хидир Хидирович. Десятки агулов имеют ученые степени кандидатов наук. Есть прекрасные учителя, врачи, аграрники, инженеры. И все же в горах населения становится все меньше и меньше. Мрачное зрелище представляют руины бывшего села Дуруштул, здесь уже нет ни одного жителя, все переехали в Дербентский район. Значительное число агулов выехало из Арсуга, Цирхе, Буркихана, Тпига, Курага, а также из агульских сел Курахского района.

Социальной сфере требуется больше внимания. Республика́нские органы должны учитывать, что Агульский район, как и несколько других районов Дагестана (Рутульский, Табасаранский, Ногайский) - место проживания целой народности. Именно здесь в основном должны решаться назревшие вопросы национальной культуры. Если мы не спасем национальную культуру, язык, традиции и этническую самостоятельность малочисленных народов, потомки нам этого не простят. Культура любой народности является частью наследия всего человечества.

(Подготовлен по материалам журнала "Советский Дагестан", N 4 (150), 1990)

ЛЕЗГИНОЯЗЫЧНЫЕ НАРОДЫ

АГУЛЫ

щая данные всех основных диалектов. О фонологической системе агульского языка писал Н.С.Трубецкой.

Агулы сохранили свой язык, который относится к лезгинской подгруппе дагестанской ветви иберийско-кавказских языков. Из всех языков лезгинской группы агульский ближе всего к лезгинскому и табасаранскому. По своей фонетике агульский язык является довольно сложным языком лезгинской группы. Почти каждый населенный пункт, где проживают агульцы, имеет свой говор. Но агульский язык распадается в основном на пять диалектов-субэтнонимов агульский, на котором говорят преобладающее большинство агулов, керенский (или, как иногда его называют, ричинский), буркиханский, кошанский (или буршагский) и фитинский (язык одного аула Фите).

Самоназвание агулов означает "жители Агула", "живущие в Агуле". Первая, корневая часть самоназвания, выступает и как

мерно так же отличаясь начальной частью: сравните Магудере "ущелье Magy" (Мугу), примыкающее к территории агулов с юга, "ущелье перед селом Рича" и другие. Это дает основание заключить, что Агул первоначально было названием географическим, топонимическим, лишь потом ставшим частью этнонима.

Агульский район с центром в сел. Тпиг был образован в 1934

и обучение здесь велось на даргинском языке.

Важным шагом в возрождении национальной культуры агулов стало создание письменности на агульском языке. В 1990 году подготовлен алфавит агульского языка. Готовятся к публикации справочная литература на агульском языке, тексты художественных произведений агульских авторов, фольклорные сборники. Истинное воз-

ЖЕНИЛИКЛӘР

РЕДАКТОРЛАР БИРЛИЖИ БАШ НАЗИРДӘН ЧАВАБ ҚӨЗЛӘЖИР

● Өлкәдә яранан қағыз гытлығынын арадан галдырылмасы илә бағлы Редакторлар Бирлигинин (РБ) үзвеләри Бакы Мәтбугат Клубунда фикир мұбадиләсі апармышлар. "Рұх" Журналистләрдин һуғуларының Мұдағиә Комитетинин сәдри Әфлатун Амашов билдириб ки, РБ һәләки, яранан дурумла бағлы қөрүшмәк учүн республиканың баш назири Артур Рәсизадә үнванладыглары мұрачиэтә چаваб верилинчә қөзләмә мөвгејиндә да-данмагы мәгсәдәујғұн һесаб едир. Ә.Амашов РБ-нин баш назирдән چаваб қөзләдијини дејиб: "Гәрара кәлиниб ки, Артур Рәсизадә мұрачиэтимизә рәсми چаваб веренәдәк һеч бир аксија кечирмәдән мұзакирәләри давам етдирик".

БУ ИЛ ТАХЫЛ БОЛ ОЛАЧАГ

● "2001-чи илдә Азәрбајчанда 2 млн. тона яхын тахыл җығыла биләр". Бу барәдә "Туран" а кәнд тәсәррүфаты назири Иршад Әлијев билдириб. Онун сөзләринә қорә, бу прогноз әлверишил һава шәраитине вә тахыл әкенин саһәләринин 90 мин һектар артмасына әсасланып. Һазырда республикада 700 мин һектар тахыл саһәсинин олдуғуны дејән назириның фикринчә, Азәрбајчанда тахыл гытлығы олмаға - чаг. Ейни заманда о билдириб ки, республикада истеңсал олунан тахылын әсас һиссәсинин кејијәти о гәдәр дә јұксәк дејил. Бу сәбәбдән назирилик бириңи сорт тахыл алмаг нијјетиндәдир.

Бундан башта, назирилик кәндли банк структурлары жаратмаг нијјетиндәдир. Онун сөзләринә қорә, бу онунла бағызыдыр ки, фермерләр һеч дә һәмиша онлар айылан крепитләрдән тә'жинаты үзрә истифадә етмирләр. Сөзүкедән идејаның һәјата кечирilmәсі истиғамәтиндә илк адым олараг 160-180 кредит кооперативи жаралыбы. Онларын һәр бириндә 20 вә да-на артыг фермер бирләшиб.

АИБ-дән 60 млн. ДОЛЛАР КРЕДИТ АЛЫНАЧАГ

● Февралда Азәрбајчан һәкуметилә Асија инкишаф банкынын (АИБ) рәһбәрлиги арасында икитәрәфли әмәкдашлығын әсас истиғамәтләри үзрә сазыш бағланычаг. "Ем-Пи-Еј" өверилән мә'лумата қорә, чары илдә Азәрбајчан АИБ-дән 60 млн. доллар һәчмидә күзәштли кредит алмасы планлашдырып. Нәзәрдә тутулур ки, илин орталарында Азәрбајчан АИБ-ин кредиттә илк инвестиция лајиһәләрини һәјата кечирмәјә башлајачаг. Кредитләр нефт, аграр, е'мал саһәләринин вә инфраструктурин инкишафына жөнәлдиләчек.

ЧЕЧЕНЛӘРӘ КОМПЕНСАСИЯ ВЕРИЛӘЧӘК

● Гәрбин күтләви информации васи - тәләринин "Интерфакс" ақентлигинә ис - тинадән յајдыглары сон мә'лumatlara қорә, Русија һәкумети Чеченистан әна - лисинә յардым көстәрмәк нијјетиндә - дир. Чеченистан проблемләри илә мәш - гул олан назир Владимир Іелагин телевизија чыхышында демишидир: "Русија Федерасијасынын ән бөјүк проблемлә - ринден бири Чеченистандың әмин-аман - лығы бәрпа етмәк. Илк нөвбәдә да - гылмыш биналар бәрпа олунмалы, гач - гынлар евләринә гајтарылмалыдырлар. һал-һазырда мадди յардым програмыны һәјата кечирмәк мәгсәдилә хүсуси ко - миссија жаралымышдыр. Үардым һис - сә-һиссә республика жөнәлдәрләр. Әнали итириди әмлакын әвәзине ком - пенсасија алачаг, соңра исә мүһәрибәдә оланларын ғоnumларына յардым көстә - риләчек. Чеченистана յардым програмыны тезликлә мәтбуатда дәрч олуначаг".

1949-чу илдә өндәсіндәки саһәдән 324 сантнер, һәр һектардан 108 сантнер тутун әлдә едәрәк, дүнja рекорду вурмуш, 20 җашында Сосиалист Әмәji Гәһрәманы олмуш, бир ил сонра бу ада икинчи дәфә лајиг қөрүмуш, лакин икинчи "Ораг вә چәкич" гызыл медалыны ала билмәмиш Имамат Ибраһимова ики Ленин орденин дән әлавә даһа 14 орден вә медалын саһиби. Вахтилә бир сырға харичи мәтбуат ор - ганларында һаггында мәгалә - ләр жаңылмыш Имамат вә онун боја-баша чатдығы Вә-

лимәтовлар аиласы тутунчы - лук саһәсіндәки угуларына қорә бирликтә 20 орден вә 28 медала лајиг қөрүлүб.

Имаматын угуларының көз - зу көтүрмәjәнләр онун ирэ - лиләмәсінин гарышыны ал - маг үчүн һәр چүр бәд әмәллә - рә әл атыр, ону голчомаг гызы кими ләкәләмәjә, көздән салмаға чалышырдылар. Газахыстанда, ССРИ-дә вә бү - түн дүнјада ад-сан чыхар - мыш ләзки гызынын өз вәтәни Дағыстанда адыны чәкмә - жи гадаған етмишдиләр. Бу - рада ону анчаг 1992-чи илдә танылдар...

БӘД ХӘБӘР

Кече յарысы гәфил сәсө ојанан Асали дәрһал хәнәрини көтүруб һә - јетә чыхды. Зәнчирини гырыб һәјәт гапысына чуммаг истәjән ити сакит - ләшдириб сорушду:

- Кимсән?

- Мәнәм, колхозун сәдри.

Асали дәрһал һәјәт гапысыны ачыб ону өзөв дә'вәт етди.

- Jox, евә қалмәк вахта дејил. Нә гәдәр ки, кеч дејил, тез арвад-ушағы да көтүруб қәндән ҹых, - дејә сәдри ону тәләсдири.

Ев саһиби тәәҷүбәлә сорушду:

- Нијә? Ҳејир ола?

Сәдәр астадан деди:

- Сәни айләликә голчомаг кими сүркүн етмәк истәjүләр. Сәhәр ми - лис идәрәсіндән қәлиб апарачаглар. Мән буны тәсадүфен билмишәм. Сә - нин чамаата ет -

дијин յахшылы -

лары аяглаja бил -

мәдим, она қорә

да қәлиб ҳәбәр

вердим.

Асали һәјә -

чанланды:

- Ахы, мән

голчомаг дејиләм,

кече յарысы гачаг

кими ҹыхыб қедә

билмәрәм. Ел -

оба нә дејәр? Мә -

кәр бу чамаата мә -

ни танымыр?

- Таныјыр, ам -

ма кимди чамаата бахан?

- Jox, сәдәр, әкәр беләдирсә, гој

мәни һамынын қозу гарышында, ки -

ши кими апарсынлар.

- Даһа өзүн биләрсән, - дејиб

сәдәр һәјәти тәрк етди.

Сәhәр ачыланда бир нечә милиц ишчүү Асалинин гапысының көсdirди. Даф көвдәли кишини һамынын қозу гарышында айләликә һәбәс етди. Арвады Қөзәлхан вә ушаглары көз յашы ахытсалар да, о, ахыра кими гүруруну позмады, дәјәнәти - ни итирмәди. Қәнд чамаата илә са -

ғоллашанда габарлы әлләрини көстәриб деди: "Сиз ки мәни յашы та -

ныңырысыныз, налал зәһмәтимле до -

ланан адамам."

һәкуметин "голчомаг" дамғасы вурдуғу Асалинин өзөн үч инәи, үч өкүзү, ики аты вә ийирми гојуну вар иди. Онлары да қөнүллү олараг тәзә тәшкіл едилмиш колхоза вермишди. Ахтарыш заманы да евинде һеч нә тапылмады. Буна бахмајар, "голчомаг" Асали Вәлимәтovу 1940-чы илин пајызында Дағыстанын Мәһәррәмхүр рајонундан Газахыстана сүркүн етди.

Иккى дағлыны бир нечә дәфә сынаға чәкдиләр. Оны тақчә вар -

девләт саһиби кими дејил, һәм дә

"Гафаз гијамы"нын иштиракчысы

кими иттиһам едирдиләр. 1920-1925-чи илләрдә гафазлышыларын

Совет накимијәти әлејинә галдырылышылары, болшевикләрин "Гафаз гијамы" адландырылышылары ири миг -

жаслы үсјанда Җәңиби Дағыстанан

да минләрлә ләзки иштирак етмиш -

ди. Архив сәнәдләrinde көстәрил -

ди кими, "Чеченистанды вә Дағыс -

тана әнали башдан-баша силаһ - ланышы, һәтта 12-13 җашы тени - жетмәләр дә туфәнки вә ja тапан -

часы варды.

Әксәр һәмкәндиләр үсјанда иштирак етди. Асали җени гүрулыш һәкүмәтә гарышы чыхмашы. Одур ки, бир ил чәкән араш -

дырымалардан сонра тәмизә чыхды.

Амма голчомаг олмадығыны һеч чүр сүбуга ятирилә. Буна бахмајар, чыхыш жолуну тапды. "Өз зән -

мәтимлә оналары инанырачагам" дејиб әкінчиләр мәшгүл олмаг истәтәдіни билдири. "Алма Ата" колхозун (сонралар совхоз) әразисинде аралынан беш һектар саһәдә ишләмәjә башлады. Бөјүк аиләдә иш габилиjәтінә малик дөггүз һәфәр вар иди.

Бир нечә илдән сонра Асали вә онун аиласы ән յашы тутунчуләр

кими бүтүн Газахыстанда мәшнүр -

нан тутунүн мәһсүлдерләрү өзөн 13-22 сантнер тәшкіл еди. Газахыстанда һәмнин ил бу рәгәми 25-ә чат -

дырымада үтүнчүлөр 35 сантнер

мәһсүл алмаг угрұнда мұбаризә апа -

рырдылар. Онлардан бир нечәсі 28-31 сантнерда наил олмуш.

Тутунчулукда бөјүк тәчрүбәjә ма -

лик вә мәһсүлдерүн кејиijети илә

дунјада танынан Болгарыстанын га -

багчыл тәсәррүфатларында ән јұксәк

көстәрич һектардан 39-42 сантнер

иди. Болгарлар Имаматын угулары

илә таныш оландан сонра һәйранлы -

ла дедилә: "Бу, әсл мә'чүзәдир!"

Нәттә о ваҳт бә'зи харичи мәтбуат

органлары Имамат Ибраһимовынагында

язмышы ки, қуја о, алым -

дир, јени јұксәк мәһсүлдер

сорт ятишириб, амма

Советләр өлкәсіндә

ону ади фәhлә ки -

ми гәләмә ве -

рирләр.

Нәти -

ЧАРАР - ХАБАРАР

ГАМ

Зи баде Тургъядин, гъякни вири лезги бадейрин экъу къаматдиз.

Зун гъейран я бадеди храй гамунал. И гамунин нехишра, куквара на лугъуди бадедин ван, адан гылерин гелер ама. И кукварин арадай ван къвезва заз адан:

- Ша чан хтул, ацука, са герен къумек це...

- И арадиз килига кван, и нехишдай бадедин кыл акъатзач. Вилеривай къатлуз жезмач...

- Фена бадедиз къавалай са күс фу гъваш, рикл лап узмиш хъяя. Яван фу гъваш! Къа-фун рик-кли чуѓаз-мани... Къурсах ама-ни-и... Уф, аман, я чан диде, вучдай вуна закай хана? И къелид Тават лугъудай къейидини са герен къведач хъи, рикл аладариз. Къвер къван тир, вуч хъанатла?... Фу гънаны? Чан, и са ара вуна ацъура гамунин, де кый ви чандиз... За и күс жакъван...

Зун ацукайдай. Сад-къве гылер бадедихъ галаз гам храна кърагъдай. Риклик тяди акатна къарағына катдай зун. Я ктаб къелиз, я къугъваз. Гзаф чавара ктаб къелиз. Зи кыл чипполинонрив, джелсоминойрив, питеңенар, вендиририв ацъланвай! Яни гъакл ацукайдай зун. Хиялар ийиз, текдиз. Гыкъван хъсан вахтар тир, гыкъван иер чавар! Къвалера бадеяр авай, айванрихъ тарар, тарара ришишвай гамар авай чавар! Хъархъун кларасдикай раснавай залан, туын яру рангадин реквишив гатадай гамар. Къуват авай гъя бадеярин чанда. Экунилай ня-

налди шумудра ван гъатдай: гупа-гуп, гупа-гуп! Гам акадардамаз, къаншинив тарар къевир хъийидамаз зун мягътэл же -дай: и къузыз кларабра икъван къуват гынай ятла чи бадейрин? Гила гынава а бадеяр? Къвердавай тымил жезва, амуззашвач абур. Ятланы, гамар тымил жезвач. Абур гъар лезгидин къвале ава. Пуд, къуд, вад, лап үлд гам авайбурни ава! Гыкъван къвез тухватла -ни бул я лезги гамар. Бадед лагъайвал, "гъяркъу, яргъи, къвал ацай гамар". Чебни заланбур, текдиз агуриз тежедайбур. Къуншидаллай рушариз, сусарис эверна, санал лугъуз-хъурез агуурдай чехи сумагар, чичияр! Хъурез акъ -вазнавай, бадеярин ухшарар къвезвай гамар...

Зун гъейран я бадеди храй гамунал. Пла сад къвервал я килигиз и гамуниз. Ихътин гамарик чехи пулар гузвалда. Гудач за, садазни маса гудач и гам. Къуй захъ галаз, заз аваз-акваз, зи вилин кълан кукъвар хъурай. Герек туш заз адак гузвай чехи пулар. И кукварин арадай заз зи аявлии эверзая, ана баде авай икъкар ама. Ам гъакъван гам туш. Ам баде авай икъкарин, зи аявлиин, зи баҳтлу икъкарин ктаб я. Ада гыкъван затлар риклек хизва, адай зи баҳтавар аявлии нур гузва Ракъини хъиз. Нур ава и гамуна, Рагъ ава и гамуна! Пулунис килигна за ам яргъаиз, къариблухиз гыкъл акууда? Акууда за вун, акууда и къвалий санисни. Нехишрилай гыл аладарзана за бадеди хъиз. "Девлетар ѿ..., и гамар, девлетар..." Гыл лугъудай ба-

Художник Агъмет АДИЛОВ

ГОША МӨЗАР

Өлимә гәләм көтүрүб фикрә далырам. Нәдән башлајым, нечә јазым? Үрә-јимдә дејірәм, дилимә көтире билмирәм. Чаван омру, ширин арзулыры ярымыгы галмыш бир көнч һагында јазмаг елә ағырды!

Улу Шаһдағын әтәйиндә јөрлөшән Гусар районунун бағларла әнате олуныш Куфоба көндінде анадан олмуш Әһмәд Мирзәбала илә. Саиматын тәрбијә едиб, боја-баша чатдырдығы сәккиз өвладдан бири - дир. Куфобада сәккизиллик мектәби битирдікден соңа гоншу Ширвановқада орта мектәби битирмиши.

Ермәнистанда зәлзәлә - дән зәрәр чәконләрә көмә - јә кедән тәјіарәдә һәлак оланлардан бири олду Әһ - мәд. Құлсабаһын, ики көр - баласы Көнүлә Елшә - нин көзүн ѡлдағојду...

Ширвановка көнд орта

деди. Гыкъикъатдани девләттар я къван. Мад бадедин ван гъатзана япара:

- Чан, винелай кул ягъ, парал илсими...

И чавуз чун чинеба хъульедай. Чаз и гамар арадиз гызизай зегъметдикай хабар авачир. Адакай анжак бадеяриз хабар тир. Сар чуъхых, зягъя, гъалар ая, ранга, мад чуъхых, кентлер хъчуна, гам тара тур, храх... Кваг-кваг арадал къведай и гамар. Гыавиляй бадеяри гыз дамахдай абурув. Бадеяри гыл аладардай "Айбалай"рилай, "Кацин фурар"илай, "Хъимил"дилай...

Мад бадедин ван гъатзана япара:

- Чан, къарағы, къарағы! Гада я ацуқвайди туш гаму - нихы! Белемед хъиз, ви инал вуч ала? Алад, къульгүр! Аллагы, зун вавди тушни, яда? Нехиш чурана мад вуна! Мус ахъайда чурай чка? Гыкъл заз къвалах акуудатла ақавазини и гадади? Къарағы лугъузвачни за ваз! Чан, къарағы ман... Кинодиз фидай пул гуда бадед ваз, къарағытла...

Къудъана къарағыдай стха кинодинни пулунан тъвар къурла. "Гындииски" кинояд авай чавар тир.

Гъар ийифиз чхрадихъ, яни кентлер хъучаниз ацуқнавай бадедиз минетдай чна:

- Чан баде, са маҳ ахъая ман!

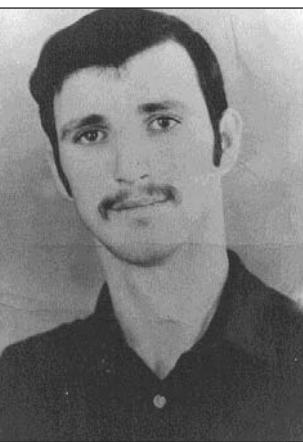
Ахъайдай бадеди. "Хун - къаян маҳ". Мад минетдай чна. "Деврен маҳ"ни ахъайдай. Ахпа мад, ахпа мад, мад, мад... Акъван, акъван верцидиз ахъайдай хъи маҳар бадеди. Чи вилерикай гъя Хункайни карагдай, тараалламай са пешни. Имамни, Имам алцурис къланзай севни. Ирид стхадин вахни, адан иви фиттиннавай девни. "Хе - шил" лугъуз-лугъуз хъфизвай Маллани. Чи вилерикай Нуыл хала карагдай, афардикай амай са күс газ къекъвездай, идаз-адаз "ма, не!" лугъуз.

Зун гъейран я бадеди храй гамунал. Ваь! Гудач за и гам. Гудач! Бадеди хранавай, адан верци ванцив рахазвай и ажай бам гудач за. Герек туш заз адак гузвай чехи пулар...

Бадедин ван галукъна зи япариш:

- Гумир, чан, гумир! Де кий ви чандиз, гумир...

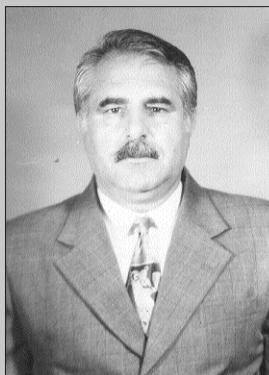
Римма Гъажимурадова

Мәрасим баша чатдыгдан соңа мектәбин директору Құлбала Сейдәлиев, мәрасимин тәшкілатчысы, риајизатт мүәллими һәмид һәмидов ве бу сәтирләрин мүәллифи Куфоба кәндінен, шәһидин анасы Саимат ананын јанына кетдик. Хәс-

"САМУР"ДИН КІЕВИ ДУСТ

Хачмаз районда "Самур"дин гъар са тилит виливиди хвена, Җарни тутина, рикл ала келзабайбур гыз. Са чавуз чал газет агакъарзач лугъуз шикаяттар ийизвай касирих гила "Са -

мур" чапдай акъатай юкъуз келдай мүмкин-вилер ава. Гыа и карда абурув Мухтар Гъажикерим хва Алиханова мукувай къумек гузва. Вич Къуба райондин Дигагъ хурие дидедиз хъана фадлай Хачмаз шегъерда яшамиш жезвай, чи газетдин виридалайни кіеви дустарикай тир Мухтар хъультул къилихрин, рикл михи инсан я.

Газетдин чинриз акъатнавай макъалайрин гыкъиндей адай ийизвай веревирдэр гыз маракълубур я. Гагъ-гагъ адай газетдиз акъудна къланзай важибул темайрикайни гаф күддә. Са гафуналди, "Самур"дин, хайи газетдин кіевелай таъсиб чуѓвада Мухтара.

Камал
МАНАФОВ

ДАГЪУСТАНДАЙ КХЫЗВА

ШАЛБУЗ ДАГЪ ПАК ЧКА Я

Эхиримжи үлд иисан къене Дагъустандай гъаждал зияратдиз физвай инсанрин къадар цүлдә артух хъанва. Гыл Дагъустанда пак чайриз сиягъат ийизвайбурун къадарни къвердивай гыз жезва.

Кыблепатан Дагъустанда авай виридалайни пак чка Шалбуз дагъ я. Меккедин пак чайриз гекъигайла, зиярат авунин къайдайра са тафавати авач. Шалбуз дагъда авай мавзолей Медина шегъерда авай Пайгъамбардин мискиндиз, мискинни Меккеда авай пак мискиндиз ухшар я. Шалбуз дагъда авай булахдикайни Земзэмдин булахдикай хъиз лугъуз жеда. Къаядин клау - барни Каабадин пак къванцис ухшар я. Шалбуз дагъдин къилин пак чаки ина авай Сулейманан пак сур я. Аравияда Пайгъамбарди хъиз и пак касди чи патара исламдин дин раиж авуна.

Ярагъимед ХАНМЕГЬАМЕДОВ,
ФИЛОСОФИЯДИН ИЛИМРИН КАНДИДАТ,
Магъачкъала шегъер.

ЧҮНГҮРДИН АВАЗ ХЪИЗ

Зи шииррални чүнгүрдад гыз рикл ала. Сада чи чалан иервал хъузва, мұкъуда чи макъамар верцивал. Чүнгүрдин авазри зун аял чавалай вичихъ ялайди я. Ингэе, мад гылера авазри зун гъейранарна. Амма абуру чүнгүрдин вай, гафарин авазар тир. "Самур" газетди михы, везинлу лезги чалалди къевенай макъалайрин гафарин авазар. Сағъ хурай күн, икъван къадирлувиленди чи чалав эгечзавай. Гыасатда чир жезва, күн гъар са гафунай заргарди хъиз менфят къаучуз алахъзвайди. Күнене чи чал мадни хъ - санаразава, девлетлу ийизва.

Газет келдайла заз адан чалакай газфни гыз хүш атана ва квез къвин къетіна. Гы икл адавамар хъия. И реке за квез чехи агалкъунар талабзава.

Къариб Къарибов,
шайир,
Дербент шегъер.

Редакциядай: 1956-йисуз Мегъарамд - хуър райондин Гарагъын хуъре дидедиз хъайи Къариб Къарибован шиирар Дагъустандин газетра фадлай чап жезва. И мукъвар шаирдин "Чүнгүр" тъвар алай ктаб чапдай акъатнава. Чна шайир тебризказава са адаз цийи агалкъунар талабзава. Ви къелем мадни хци хурай, Къариб!

ЦИЙИ КТАБ

Гъар гылера Бейбала халу акурла чаз гыз хвеши жеда. Ағысқыл, регымиму, вичихъ гегенш дуныкъятынан авай кас я. Ада умырди - кайни дуныяд гыларикай гыз рикл ала ихтилатда. И мукъвар Магъачкъалада адан "Тарихдин къван" тъвар алай ктаб басмадай акъатнава. И шиирар гырад са маракълу тарих я. Шайрдин сад лагъай ктаб "Чүнгүр" тъвар ала 1998-йисуз Бакуда басмадай акъатнава. А ктаб арадиз гъайди чи тъвар-ван авай шайир-журналист, "Самур" газетдин къилин редактор Седакъет Керимова я. Чи ватанэгълизид ихътин къулрай квез чухсағыл, Седакъет вах!

Камал АГЪМЕДОВ,
Къасумхуър.

ХҮРРЕ САНАТОРИЯ

Стал Сулейман райондин Кыулан Стал хуъре кардик кутунвай "Кпул ятар" тъвар алай са - натория къвердивай сейли жезва. Ина инсанриз чара авун патал вири куларайвилер яратышнава. Клупдикай, къель артух хънкъай за - ландиз начагъ хънайвайбур сағвар хъйин патал ина тәжрибалу дұхтурарни ава, чими ятарин ваннайарни, лазим тир рапар ва дарманарни.

"Кпул ятар" тъвар алай ачук акционерин обществоди санатория-пансионат мадни абад авун къетінава ва ина цийи кабинетар кардик кутаз алахъзвава. Хуърун санатория са патахъайни шегъердин санаторийдилай гүгъуна амукъна къланзашвач лугъузва коллек - тивди. Ина азарлайрин винел чуѓвазвай зегъметди инсан гъейранарда. Риклин сидкъидай лугъуз къланзава: чи хуърера са шегъеря ихътин карханайр гыз хънайтла, вуч хъсан тир.

Мурад ГъУСЕЙНОВ,
Дербент шегъер.

КЬУЗУЛЕНКЕ

(ОЧЕРК)

Шумуд йисар алатнаватлани, и вакъия заз нақы кылы фейиди хызы жеда, зи хиялда адан гелер гъелени цийизма. Ам рикел хтайла зи гыссери звал къачуда. 9 яшарин аял тирла зун жуван хайбурух галаз Кыларин лацар хуруны пірел фенай. Хульгуруз улакьдин рехъ аваизи акурла чун азим вахтунда яхи фенай. Виридалайни къенкъве гъятна зверзая зун садлагъана къах хъана. Са кве ятлани виняя агъадал къван хъана вичи-вич гадарна. Им гзаф зурба лекъ тир. Чил ва адап цакулар ивидалди хъанвай. Адан хирер хъанвай тан, къармах хъиз элкъевненай чехи клуф, гъармадал са юкъ алай луварар акурла, инсандин чанды зуз гъятдай. Заз адас мукъувай килигиз кълан хъана. Гъа и чавуз гынай ятлани лув гана атай къвед-пуд лекъе лешин кылел цава цар ягыз гъара туна. Зун гъясатда бубадин патав катна. А лекъери лагъайтла, къумекъалди леш къванерал хажна. Ахла абурукай сада къенвай лекъ цавуз хажна ва мукъбуруни адап гульгунал ала зув гана. Вичин чехиди гъелек хъана женининай хечинавай клеретидиз ухшар тир лекъерин луж.

Зун пагъ атлана амай. Гъа и чавуз лекъериз килигиз атай са чубанди риклик къалабулук кваз жузуна:

- Ваз киче хъанани, чан руш? Киче же-мир, къуэзү лекъери чеб гъа икъ гъелеңдә.
- Адас вичин балайри къайгъу къалур-завачири бес? - жузуна за зурзазай ван-целди.

Чубан хъурена:

- Лекъери къуэзү хъайила чеб садазни акуз яз такурай лугъуз гъа ихтиин къиник къабулда. Мукъуб лекъери ам инсандин ва ничхиррин къвач галукъ тийидай къядал хажда.

А чавуз зун гзаф затларин гъавурда акъадачир. А чавуз зун дагъларин лекъер къуэзү хъана гъалдай фейилани такабурлу яз амукуйдайдан, абуру чипз кутгай лайих-лу къиник къабулдайдан чалахъ тушир. Къуэзү хъана гъалдай фейи лекъере эхиримжи гъилера цавун аршдиз хжак хъана дагъларилай чарх ягыда ва виняя агъадал къван хъана вичи-вич гадарда къван. Мукъуб лекъери лагъайтла, гирведиз акъудна-ва чин маканвидин леш тек са цакул амукуйдади вилив хъуда.

1992-йисан 23-ноябрдиз чи къуэзү лекъ - Забит Ризванов эхиратдин къвализ рекье тваз атанвай инсанрин сел акурла зи рикел гъа и вакъия ва шаирдин царап хтанай:

"Зун ахъя зи рагарин синерал, Ацукуда зун лекъ ацукуйдай журеда."

Лекъер хътин къегъал ксар къейила, халкъди абур вичин руғындин къакъанриз акъудада, - лугъуз фикирнай за.

Гъенелай чакъракъын ванер атун кумазни къваш авайбур къецихъ акъатна. Аламатдин кар тир: тутун тар юкъын-юкъай къве чкадал пай хъанвай. Са вахтунда Забит муаллимди цана арадиз гъайи, вичин хайи веледдиз хызы къуллугъ авур тар. Вичин рикл алай и тарцихъ галаз ада гагъ-гагъ ихтиларни ийидай. Душушшад хана чилел аватай хилеризни кваз чан-рикъ ийидай шаирди. Гъайифдай къуру хилер гадарда-чир ада, жуъреба-жуъре затлар расдай абу-рукай.

- Тарциз аян хъанва, - лагъана Гульбанди вичин итимдин къайи хъанвай гылел-рал кыл энгина шехъна.

Садлагъана пехъи гар къарагъна. Ихтиин гар виликан йисара эхиримжи гъилера мус къарагънайтла, садан рикленни хквевачир. Ада шалманар, къалерин къавар хурекутаз, тарар къанай акъудиз инсанрик къалабулук кутазый.

Тазиятдин атанвайбур Кыларай Манкъулидхуруз рекье гъятнай. Шаирди вич хайи хуъре кучука лагъана веси авунвай. Азербайжандинни Дағъустандын чара-чара районрайц атанвайбурун вилерал нағыл аладай. Адас икрам ийизвай инсанри, адади дамаҳазавай вири ксари ихтиин камалэгъли жуван гъилералди сура гъикъ твада лугъузвай.

Мейит суруз авуддайла адап винел экваватна. Садлагъана циферикай хкатна чи-лерал вил вегъей ракынин экв. Зулуп ракынин нурари инсанриз теселли гузвой жеди. А нурарихъ риклиз хуш чимивал

авай. Инсанриз, чилериз алахъай гульушан югъ бахшнавай ракыни. Са анжак ца-варин вать, гъакъи риклерин хажалатдин цифер чукъуриз алахънавай ам. Шаир кучу-кай кумазни марфади къал къачуна. Тівалар-тівалар къзвавай марф, сакълани секин жезвачир цавар. Ирид йикъалай арадиз хана марфади. Кылар эквер пуд юкъуз канач - гзаф зарар хукурнавай гару шалмаришни симерихъ. Пуд йикъалай арадиз хана абур. Хайбурун, къанибурун, мукъабурун вилин накъвар къурана. Анжак тутун таран хирез чара хъанач - эхирни ам бегъемдиз къурана. Адай вичин сагыб аваиз эхиз хъанач жеди. Гила адакай лишан яз и къавле са вахтунда Забит муаллимди къуру хи-лерикай расай къене шекер, къел, гъалар твадай къапар, турар, гъакъи пагъливан-рин фигураю ама.

Забит Ризванов 1926-йисан 26-ноябрдиз Кыларин райондин Манкъулидхурые дидедиз хъана. Адан буба Дадашбалани диде Медина чин Забит, Эрзиман, Зулман ва Айнисе тіварар алай веледар гъвечизмаз разгыметдиз фена. Ватандын Чехи дияве къарагъайла Забит аскервиллиз тухвана. А чавуз виридалайни гъвечи Айниседин 5-6 яшар хъанвай.

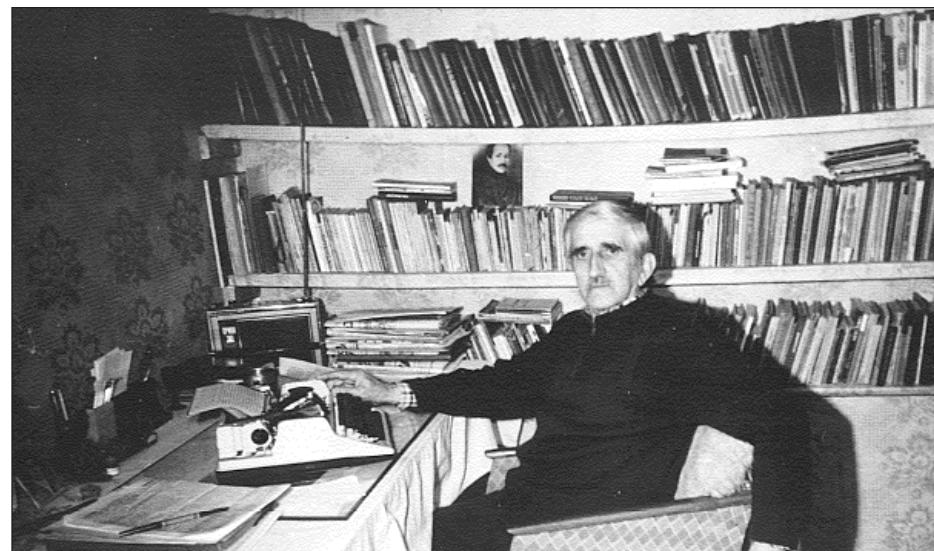
Дяве күттегъ хъана Ватандын, хайи хзан-

Гагъ-гагъ гъенелай хкведайла гурарай акъат тавунмаз ада лугъудай: "Гульбану, фад са чарни къелем гъаш". Зани гъасатда адап гафуниз амал авуна столдай чарарни къелем тадай, ахла Забитаз манивал тавуна жуван крахы галаз машгүл жедай.

Гульбану хала Забит муаллимдин гъакъындай гзаф рикл ала з рахазва:

- Чаз 9 аял хъана, абурукай къуд гъечизамаз къена. Адан вичин веледрал акъван рикл алай хы, абур яргариз акъатайла эхиз жедачир. Ятлани, яшу хайила, ада гагъ-гагъ заз лугъудай: "Килиг къари, зун аялрилай аслу жедайвал тахъурай гъа!" Адаз вич амаз зун дуньядилай фена къандачир. Гъа вичин саягъда, лугъуз-хъуэрэз дуньядилай фена ам. "Къари, яхъ кван зи гъил", - лагъана вилер мичъна ада. Гыч са варни месе хъанач ам. Веледрэз, мукъав-къилириз артухан хажалатар тахъурай лугъуз вири тілариз таб гудай, вичин югъ-йикъандивай хъсан жезва лугъудай, вичин къилив вуж атайтла, гъадахъ галаз ихтилар ийиз алахъдай. Тілариз мұттыль жез къандачир ада. Амма гъа вичи къхъевал: "Сад қаравал, садни къиник хъаначиртла, вуч хъсан тир..."

Вичиз кутугай лаклаб авай ада: "Пайгъамбар". Ни ганай ада икътигин тівар? Вучиз ада пайгъамбар лагъанай? Къастунал къеви, къени къилихрин, вичихъ миқы рикл авай, гзаф бур мал-девлет къватлиз алахъздавай дуньядя инсанриз датлана хъсанвал ийизвай, дайм адалатихъни мергъематлувиликъ гелкъевзвай, руғындин ивирап гар са күннелай багъаз къазвай и ИНСАНдиз маса вүчин тівар гудай къван? Ам гъакъыттадани пайгъамбар хътиң инсан тир эхир. И дуньядя гъакъавачир, вичин тівар чан аламаз тариҳда гъятнавай ИНСАН!

дин къилив хтай Забитаз са анжак Эрзиман жагъун хъувуна. Эрзиман фан чекер къачун патал Худатиз фейила адап гъвечи вахни стха къахрана. Ада и къиса аваивал Забитаз - ни рахана. Хайбурухъ шехъайдай гульгульни чехи хъандай амай и къедаз са-садаз теселлияр гүнилай гъейри маса чара амуқынч. Къаҳъай стхадинни вахан сурекъда аваиз абуру чар ракъун тавур идара, ахъай тавур рак, фин тавур шеъгер тунч. И дерт рикл амаз - хайбурув агақ та-вина дуньядилай фена шаир.

Аялвални жегъильвал дарвилерив акъудай, гъа икъ четинвилериз таб гуз вердиш хъайи Забитаз Кылар, вичин мукъабурун къвале 16 яшарин са иер руш акуна. Шихсалат халуди ихтилат авурул, ам Үнүнгъай тир. Вич бицекзамаз диде къейи аялдин буба - Шихсалат халудин дуст разгыметдиз фейила ада и аял вичин къвализ хканай. Рушан къве гъечи стхани гишила къенай. "Ваҳ садни амач чан руш", - лагъана ам Кылариз хайи и регимлү касди ада вичин веледдиз хызы къайгъударвал къалурзай.

Вичиз руш акурдалай са варз алатайла Забитанни Гульбандин меҳъверар хъана. Къве деңтлу инсанди гылъ-гылъе, къун-къуне аваиз санал чипз чими, регъята муг түккүрүн. Сад, лагъай йикъалай са-садаз гъурметлу, хатуру хъана абуру. Гульбану вичин итимдин гъакъан умъурдин юлдаш, аялрин диде тушир. Ам шаирдин паб тир. Шаирдин паб хъун лагъайтла, гзафи-ри гъечигиз тежеддай къудратту инсан!

1986-йисуз къиенвай "Руғындин азаб" повесті Забит Ризванова вичин прототип яратмишнана - им Закир я.

"Закир къелчи яларин, кулар са тымил хквадай начыгъ журедин итим я... аскервиле аваила военный газетиз макъалаяр, ширип акъудазы Закир са тымил вахтунда райондин газетдиз мукъва хъана... Коммунистрик партиядин жергейриз къабулна Закир, ракъуна ам областдин высший партийный школадиз. Райкомда къалахда Закир, колхоздин седривилени. Ахла райондин халкъдин яратмишнин къвал ахъа хъана. Закир ракъуна гъанин директорвилиз. Закиран меслятталды районда литобъединение, тарихдин музей, халкъдин театр, къулеринни манийрин ансамбль, райондин милли газет, дидед чалал радио передачирий газета ахъа хъана, чадин шаирин ктабар Республикадин меркезда басма хъунин къалахар гүнгүйник акатна. Шаир, драматург, фолклорист, топонимист Закиран тівар къунши районнан кваз машгүр я. Илимдикай дерин малumat авай и начыгъ журедин яшшу итимдикай хъанва гила шеъердин паркунин директор."

Адас "чан алай энциклопедия" лугъудай садбуру: ам шаир, къыргыз, драматург, журналист, филолог, тарихи, чалан алимы... тир. Са илимдин ахтармишнин институттадивай са шумуд йисара кылил акъуда. Забит муаллимди лезги убайрай чи халкъдин месин түккүрнар: баядар, манияр, маҳар, къара-вилияр, бубайрин мисалар, кысаяр, дастанар къватын чапзаявай. Ада халкъдин фадлай рикелай ракъунашынай чи манияни къулер винел акъудазавай. Хуърерайнин районрайнин тарихидиз талукъ заттар: Җуру, гъалдай фенвай гамаринни сумагрин чуккар, къуғын пулар, хенжерар, къватызай: гележегда халкъдин къилин музей түккүрүн патал ийизвай ада и крат. Лезги гзаф яшамиш жезвай районнин мектебе лезги чалал тарсар кардик кутан патал алахъзавай ам. 1959-йисуз Кыларин тіварда "Риклин гаф" эдебиятдин къватлал арадиз гъанай, азим йисара ада регъбервални гана журедин Забит муаллимди. Гылес цийиз къелем къазвай, хайи чалал къизвай ватанэгълияр патал ам халисан мектеб тир. Ада Кесиб Абдуллағын на Нуреддин Шерифован ирс къелдайбурув агақтарзай. Вичин мұжызды пьеса Лезги Театрда тамашадиз эңгүн патал гъазурнавай...

З.Ризванова халкъдин авур виридалайни чехи къуллугъ шаир Байрам Салимоваш галаз санал чи къадим "Шарвилли" эпос арадиз хүн я. 50-йисарилай кыл кутна эпосдин чуккар халкъдин сиверай къватай и къве касди 1969-йисуз эпосдин пуд вариант ва адап паспорт (Шарвиллидикай маҳар ва манияр гына, мус ва нивай къиенватла къалурнавай документар) СССР-дин Илимдин Академиядин Дағъустандын филиалдин гылъин къынин фондундын вахкана. Азим йисара чехи зегъметтар чугур къве шаирди "Шарвилли"дин битав вариант - къе ктаб хызы чи гылера авай вариант шиширдады түккүрнар халкъдив агақтарна. Анжак и баҳтлу югъ къеид авун Забит муаллимдин къисмет хъанач.

Забит Ризванов зурба шаир ва къиригатир. 10 романдин, 20 повестдин, вишерал-

диши шиширрин авур индорин автордин къедалди Бакудин, Махачкъаладин ва Москвадин нешрията құлд ктаб чап хъанва. Сифте яз "Ильгымдин пери" (1964) ктабдин автор хызы эдебиятдин атайды З.Ризванован гульгульни йисара "Дадашан дустар", "Гъвечи къел", "Шағынабатдин сел", "Къелни фу", "Ветер любит простор", "Пайгъамбардин къацу пайда", "Самур ваңын кыблы пата" хътиң поэзияндинни прозадин ктабар басмадай акъатна.

И къуэзү дуньядын гзаф инсанар атана хъуфена, гзафбурни къвервал я. Анжак тарихиди абурукай виридалайни зурба ксанрин тіварар рикел хъуда. Лезги халкъдин къегъал хъана Забит Ризванован тіварни гъа и сияғда гъятнава. Macakla хъунұх мүмкін туш. Вичин халкъдин рикел сидкыидай къуллугъ авур инсандин тівар дуньядады эбеби яз амуқъда...

Седакъет КЕРИМОВА

“ŞAHDAĞA BAĞLADIM МӘНӘВВӘТІМІ”

Дағлар гојнунда дүнің ақыны дағлар мәненінде онын үрәйінде өбәді һәкк олур. Шаир гөлбіндө бу бағылығы мұтләг лирик овгата, соңра исә поетик мисралара чеврилир. Шаһдағына вұрған олмамаг, онун әзәмәти вә көзәллии гарышында һејрәтә қәлмәмәк исә мүмкүн дејилдір. Бу севдаға һәсрәт гарышыға нискил гарышанды, һисслерин тәбиилийнә ләзки үрәji, Азәрбајҹан дилинин көзәллии, онун тәшбен вә бәнәтмәләринин уәрлігі әлавә олунанда елә аһәнкәдарлығ жарапы ки! Охудугча охуурсан белә шे'ләрі, мә'наларына далырсан вә үрәйинин һарајларына да ҹаваб тапырсан мисраларда, گәлбән жаһынлығ қөрүрсән онларға.

Шаир Кәләнтәр Кәләнтәрлинин бу жаһынларда чапдан ҹыхмыш “Құлләләсін дағлар мәні” китабыны охудугча бу һисслері кечирилсән. 380 сәһиғәлик санбаллы китаба шаириң узун илләр әрзинде јаздығы бир сыра ше'р вә поемалары дахил едилмишdir. 20 ил әvvәl K.Кәләнтәрлинин ejni адлы китабы чапа һазырланмышды. Лакин талејин сәрт һәкмү илә онун әншри јарымчығ галды - шаириң бир соң үмид вә арзулары кими.

Кәләнтәр Кәләнтәрли

Жетимлик чәкәндә мәни ҹармыха,
Көврек үрәими гәм сыйха-сыйха,
Әjнимдә бир чуха, башымда папаг,
Дағлардан аյрылдым нече ил габаг.
Дағлара дүшәндә ѡолум тәзәдән,
Нә олсун онлары қәтирмәмишәм;
Ләзки либасымы итирсәм дә мән,
Ләзки үрәими итирмәмишәм!..

* * *

Көрмүшәм дағларда јаз қирән заман,
Бәјаз әмәнләри, бәјаз چөлләри;
Көз жашы ахыдан гарын алтындан,
Башыны галдырып новрүзкүлләри.
Құнәш қөј үзүндә јаңдырып очаг,
Ана тәбиетә вүгар қәтирир;
Сән бир гарлы ғышын үрәйине бах,
Ағлаја-ағлаја баһар қәтирир!..

* * *

Јајлаглар галасы, мән қәлди-кедәр,
Әлван жамачлардан дә, нече дојум?
Чичәкләр нә гәдәр, құлләр нә гәдәр,
Һансыны гохлајып, һансыны дујум?
Бириңи охшасам инчијәр бири,
Құл-чичәк ичинде дүшмүшәм дара;
Шәһәрли ғызларын јохтур хәбәри,
Әттријат дүканаң көчүб дағлара!..

* * *

Дәвр ону сынағлара чәкди. 20 илдә онун бирчә дәнә дә китабы чап олунмады. Шаир үчүн бу, әсл фачиәдир. Һәјатында соң шеј дәжишмәз галды - дағ шәлаләси кими ҹағлајан илһамы. Шаир жазмагдан, жаратмагдан жорулмады, вахтыны гапылар дәјмәјә дејил, жарадычылыға һәср етди.

Сон илләр китаб чапы илә бағлы чәти-ликләрин бир гисминин арадан галхмасы, жалныз мадди вәсайлә бағлы проблемин галмасы сәриштәсиз, исте'дадсыз, шәһрәт-пәрәст жазарларын үзә ҹыхмасына шәрайт жаратмышдыр. Лакин бир шеј тәсәлли верир ки, жаҳшы китаб қөвһәр кими мұтләг диггәти чәлб едир вә өз һәгиги гијметини алыр. Бу мә'нада Кәләнтәр Кәләнтәрлинин 20 иллик фасиләдән соңра ишыг үзу қөрмүш башдан-баша доғма журда мәнәббәт үстүндә қекләнмиш “Құлләләсін дағлар мәні” китабыны поэзия һөвәскарлары үчүн әсл соват несаб етмәк олар.

Китабдан бир нечә ше'ри охучуларын дигәтінә чатдырырыг.

Дағлар даш сарыдан варлыдыр јаман.
Даш чобан, даш гојун, даш марал да вар;
Динмәзи, билмәзи диндириб заман,
Заманы ғылајан даш гартал да вар.
Чопурла, чапыгла қөз-қөз қәлдим,
Китаб демәјени китабә dedi;
Савадсыз адамла үз-үзә қәлдим,
Савадсыз бир даша қөзүм дәјмәди!..

* * *

Гочаман Шаһ дағын шаһ зирвәси вар,
Үзагдан соң жаһын қөрүнәр сәнә;
Кетдиқчә қедәрсән, ѡолун узанар,
Ағ башы үзагда бүрүнәр чәнә.
Ше'р дә беләдир... О да гәлбими
Әз ағыр ѡолунда аз алдатмајыб;
Башым ағарса да ағ зирвә кими,
Ше'рин зирвәсинә әлим чатмајыб!..

* * *

Дағда боз үзүнү қөстәрсә дә гыш,
Қәләр гулағына јенә гыј сәси;
Истәр баһар олсун, истәрсә дә гыш,
Гарталсыз дарыхар гарлы зирвәси.
Гарталлар Шаһ дағын досту, јарыдыр, -
Бахар үзаглардан чөлә, әмәнә;
Дағлы бабаларын бахышларыдыр,
Гарлы зирвәләрдә долашыр јенә!..

* * *

Доғма кәндимизә гонаг қәләндә,
Һәр ил габағыма ҹыхырсан лалә;

Гырмызы әнжини бүтүн өлләринг,
Елә бил үзүнә ығырсан лалә.
Доғма кәндимизин жајлагларында,
Жазын сонларында итирсән лалә!
Ләзки ғызларынын жаңаларында,
Амма гарлы ғышда битирсән лалә!..

* * *

Бир даға бағладым мәнәббәтими,
Дүнің ақыны о дағда ачым;
Көзәллик ахтаран бир сәјяһ кими,
Дөшүндә әмәндән әмәнә гаҷым.
Дүнің ақынында о қәзәл мәкан,
Нәғмәли қөнлүмүн сирдаши олсун;
Жердә өз жерими дәјишән заман,
Шаһдағы ғәбримин баш дашы олсун!..

* * *

Aj қәзәл дағ-дәрә, aj қәзәл Судур,
Мән сиздә қәзмирәм қөвһәри, зәри,
Доғма синәнизә һәкк олунубдур,
Нечә әзизимин ајағ изләри.
Әзүмә бәс едәр өз дәрдим-сәрим.
Кимдир қөрүшдүрән бир даһа бази;
Мәндән инчимәз ки, һәмјөрлиләрим,
Гәлбимә ѹукләјиб апарсам сизи!?

* * *

Дағлара баҳырам о Шалбұз дағы,
А да Шаһдағымдыр зирвәси гарлы;
Дарда бир-биринин олмуш дајағы,
Дајанмыш јеринде қүчлү, вүгарлы.
Әмру о дағларда кечмиш ләзкинин,
Дағларсыз дүнідан қәчән дејилдір;
Хәнчәри қәсәрдән дүшмүш ләзкинин,
Вүгары қәсәрдән дүшән дејилдір!..

* * *

Бир гоча ләзкијә суал верибләр:
Гапына бир гонаг қәлән кими сән,
Нәлә сорушмамыш кимдир, нәчицир,
Нә үчүн бүнүзлү бир гоч қәсирсән?
Киши ҹаваб вериб: қәлди-кедәрик,
Вар-дөвләт дүніда галмаз һеч қәсә;
Гызыллы адамлар дејилинчә гој,
Гызыл тәк адамлар десинләр бизә!..

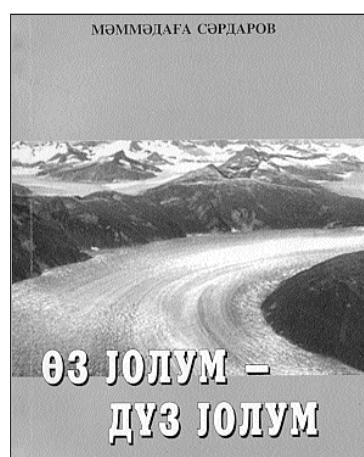
* * *

Дејирләр ләзкиләр һирслидир јаман,
Онларын тез ҹошан тәбиети вар;
Дилләре дүшсә дә бу ағ бир јалан,
Билир ләзкиләрә бәләд оланлар:
Онлары санчыным ачы сез илә,
Сөзүн хәнчәрилә сәни ачылар;
Үзүнә баҳдынны құләр үз илә,
Көзләри үстүндә сәнин јерин вар!..

* * *

“ÖZ JOLUM - DÜZ JOLUM”

Узун илләр мәс'ул дөвләт ишләриндә чалышмыш Мәммәдаға Сәрдаров һәм дә қәзәл гәләм саһибидир. Онун республикамызын мәт-буат органларында Азәрбајҹан вә рус дилләрindә ѡуз-ләрлә мәгаләси дәрч олунуб. Бу қүнләрдә “Илкај” әншријаты М.Сәрдаровун “Өз юлум - дүз юлум” китабыны чапдан бурахыб. Китаба мүәллифин 1965-2000-чи илләрдә мәтбуатда дәрч олунмуш мәгалә, мусаһибә вә хатирәләри дахил едилди. Бурада зијалыларымыз һағында мараглы жазылар вар - дыры. Җәфакеш вә һүнәрвәр

инсанларын һәјатындан бәһс едән мәгаләләр бөյүк мараг дөгурур.
Танынмыш шаир Тейјуб Гурбан китаба өн сез жазыб.

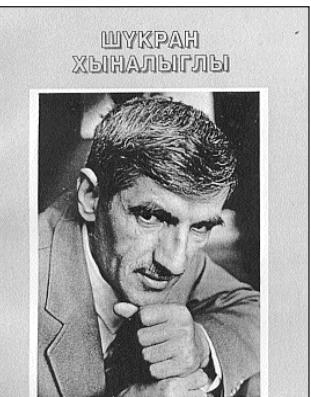
МАРАГЛЫ ФИКИРЛӘР

Губа рајонун Хына-лыг кәндидән јашајыб-јарадан Рәhim Алхас республикамызыда танынан шаирләрдәндир. Ону кечмиш Советләр Бирлигинин бир соң шаирләрдән. Мүттәғиг республикала-рын адлы-санлы елм вә сәнәт адамлары, шаир вә жазычылары онунла мәктублашыр, онун нағтында мараглы фикирләр сөјләјирдиләр.

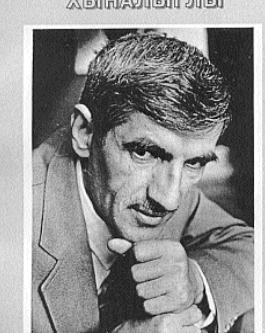
Бу қүнләрдә Шукран Хыналыглынын Ширваннәшрдә ишыг үзу қөрмүш “Көркәмли адамлар Рәhim Алхас нағтында” китабы да елә

бу барәдәдир. Китабда 55 милләти тәмсил едән 440 нәфәр адамын шаир нағтында сөјләди жараглы фикирләр топлан - мышылдыр. Бу хош сезләрин мүәллифләри Дағыстан вә күрчү лингвистләри, өзбәк, татар вә түрк - мән әдібләри, Азәрбајҹанын әдәбијат вә елм хадимләри, Сумгајыт фәhlәләри, Губа бағбанлары, Хыналыг сакинләри, түрк, американ, ин-килис, франсыз, алман, исвәч, Чин вә япон халгларынын жарадычыларында нұмајәндәләриди.

Китабда верилән бир сырға шәкилләр вә

ШУКРАН
ХЫНАЛЫГЛЫ

РӘХИМ
АЛХАС
НАҒТЫНДА

шөрләр шаириң өмүр жолу вә жарадычылары илә охучулары даһа жаһындан таныш едир.

Чирвал артухариз алахъа. Лезги халкъдин мисал.

“САМУР”ДИН МЕКТЕБ

З-ТАРС

ЦИЙИ ГАФАР АРАДИЗ АТУНИН САД ЛАГЬАЙ ЖУҮРЕ

Алатай тарсuna чна къейд авурул, лезги чала цийи гафар асул гысадбай пуд жуурда арадиз къведа. Сад лагъай жууре маналу паярин күмекдалди, яни суффикс, префикс, инфикс акал хана цийи гафар арадиз атун я. И маналу паяри гафар дувулдихъ галаз санал арадиз гъида. Лезги чала чеб са гафунин дубдикай арадиз атай гафариз мукъва-къили гафар лугъуда. Месела, “кlev” гафунин ва адакай хайи маса гафарин дубдикай ихътин мукъва-къили гафар түккүр жеда: kleви, kleviz, klevidakaz, klevival, kleviviliy, kleve, klevel, klevelay, klevun, klevirus, klexvirun.

Мукъва-къили гафарин виридан уртах паюнiz дувул лугъуда. Винидихъ ганвай гафарин дувул “klev” я. Суффикс дувулдилай гүгъүнай къведа ва цийи гафар түккүрда. Месела, “klevi” гафуна -и, “klevival” гафуна -и, ва -вал, “klevidakaz” гафуна -и, -даказ суффиксар я.

Дувулдилай вилик къведай, вичи цийи гафар түккүрдай дубдин маналу паюнiz префикс лугъуда. Месела, хълагъ, къажгъун, таклан, кума, гума гафара **хъ-, къа-, та-, к-, г-** префиксар я.

Бязи гафара префикс **х-** дувулдилай вилик вай, адан юкъва жеда. Дубдин ахътин маналу паюнiz инфикс лугъуда. Месела, ахлад, рагхурун, ахкун, эхцигун гафара -х инфикс я.

Бязи дубрин составда, дувулдилай гъейри, тек са маналу пай вай, санлай са шумуд суффикс ва я префикс хъун мумкин я. Месела, къенкъечивал гафуна къве суффикс (-чи, -вал), тахтун гафуна къве префикс (**та-, х-**) ава.

Дувул, суффикс, префикс, инфикс - ибур вири дубдин маналу паяр я, абуру вирида гафунин дуб (эхир галудайла амукъай пай) арадиз гъизва.

Глаголдин инкарвилин префиксар гъамиша **т** гъарфуналди хъида (**т-, та-, те-, ти-, ту, тү-**). Месела: атун-татун, гун-тагун, фин-тефин, нез-тинез, тун-тутун, түн-түтүн.

ГЬИКІ КХЬИН?

Гъурметлу редакция! Зун Бакуда дидедиз хъана ва ина юкъван мектеб акъалттарна. Малум тирвал чаз лезги чалан тарсар фенвач. Ятлани зи хайи чалал гзаф рикл ала ва зун лезги литературадин чал чириз алахъзава. Гъавиляй klevee aklay заз квел меслят гъиз къланзава. Са бязи гафарин эхирар къидайла за гзаф четинвал чүгъзваза. Месела: тар, кар, гъвар, пар, шив, тай, ян. Гъакин заз тал, цуyl, цен, чар, шел, сел, пер гафариз гъихътин эхирар къвезват-ла чизвач.

Нажмудин МЕГЬАМЕДОВ,
Баку

Нажмудин Мегьамедова вичин чарче къалурнавай гафарин эхирар къидайла къилди литературадин чал чирзай маса ксарини четинвал чүгъзваза. Гъавиляй чна и ксариз и гафарин гъакъиндей гегъеншдиз малумат гузва.

Чи чала тар, кар, гъвар, пар, шив, тай, ян хътин гафариз ухшарбур мадни ава ва га ихътин, сесерал гъалтайла сад хътин, мана-метлебдин жигъетдай чара тир и гафариз омонимар лугъуда. И омонимиз чара-чара эхирар къвезва.

Тар - күне багъда авай тар фикирда къазватла, падежриз дегиш хъайла адаа “ц” гъарф квай эхирар къведа: тарци, тарце. Гзафвилин къадардин актив падежда: тарари. Күне макъамар ягъидай тар (инструмент) фикирда къазватла, адап эхирар “д” гъарфуналди къведа: тарди, тарда.

Кар (къалах), -ди, -да; **кар** (гъаят), -и, -а, гз. акт. -рри; **кар** (эхъечидай), -ди, -да, -ари; **кар** (бармақдин), -ци, -це, -ари.

Гъвар (тинидин), -ди, -да, -ари; **гъвар** (тар), -ци, -це, -ари. **Пар** (заланвал), -ци, -це, -ари; **пар** (буғъ), -ди, -да, -ари.

Шив (таран), -ди, -да, -ери; **шив** (балклан), -ци, -це, -ери.

Тай (балклан), -ци, -це, -ари; **тай** (тай-түш), -ди, -да, -ери; **тай** (векин), -уни, -уна, -яра.

Ян (гъал), -ци, -це, -ари, **ян** (калтад хъун), -ди, -да, -ари.

Гъакин амай гафариз ихътин эхирар къвезва:

талди, талда - талци, талце къиз жедач; цулыци, цулыце, - цулыди, цулыда къиз жедач; ценци, ценце - ценди, ценда къиз жедач; чарчи, чарче - чарци, чарче къиз жедач; шелди, шелда - шелци, шелце къиз жедач; селди, селда - селци, селце къиз жедач;

КОЛИБРИ КЪУШ

МАХ

Са касдихъ агакънавай руш авай. Мехъерин югъ алукуна. Чал эцигнавай къажгъанлиз хадай яд бес тежезвайди акуна, къаравуш рушарикай сада гчин къачуна, тадиз булахдал чукърна. Булахдин къилихъ галай тарцин хилел ацукуна, колибири къушра манияр лугъузвой:

Я цуквер, я пешер,
За ем гынай жагъурда?
Тум галтадна,
Къульыник зун экчид...
Түүрүтл-түүрүтл-
Түүрүтл-түүрүтл...

Эцигна гъиле авай гчин чилел, башламишда руша хадариз, къуль ийиз. Вири алатна адап рикелей: гъизвай ядни, гъазурзай хурукарни, меҳъерни. Къале лагъайтла, гила хквела, мад хквела лугъуз, адап вил азакъвазнавай, амма фейи руш хтана ахъкатавачир.

Са къадар вахт алатна, эхирни, са руш адап гъүгъүнлиз фена. Ам акурвалди, къульзавай ру-ша мани лугъуз эгечина:

Агъ, зи дуст, агъ зи рикл,
Вун садра и къушраз килиг,
Гыкк шириндиз мани ада лугъузва,
Фад къуль ая, къуль ая.

Манидин къатл сиве амаз, дуст рушни къульыник эхъечина. Гыкк къале амай рушарни сад-садан гъүгъуналлаз вири булахдал атана, къульыник зун экчид. Къале къаравуш рушарикай садни амачиз акуна, абурун гъүгъүнлиз сусан вахарикай сад фена. Идани абурун арадиз гъахына, жизбина гъатайда хъиз, къуль ийиз башламишна.

Диде лагъайтла, къале ийир-тийир кважына, цацарап алайди хъиз ацукуна: къулал алай хурукар кузва, мугъманар къведай вахтни жезва, амма са затни гъазур туш. Фена, жув килигана къланда, - лагъана, къилихъ шалын вегъена, ам гүгъүнлиз экъечина. Къушран манидин ван яларыккы галукъайла, адап къаҷаҷай чеб-чепелай къульынин гъерекат-дик акатна. Рушарини ам акурвалди чин манидал илинга:

Агъ, чи диде, агъ, чи рик...

Къариидивай мад акъваз хъийиз хъанач, ам гъевесда гъатна. Чипх аман амай къван хадариз, виридан рикелей меҳъер михъиз алатнавай.

Къале амукънавай къульзек, ибур гъиниз кважынавайды я лугъуз, къамини къачуна булах галайвал рекъе гъатна. Къульзекан къил акурвалди, къариidi манидин ван хажна:

Агъ, зи къульзек, агъ, зи рик...

Хъиле кузвай къульзека, къульзавайбурун арадиз гъахына, абурул къамчи илигнавай ва га са вахтунда манини лугъузвой:

Агъ, зи къари, агъ, зи рик,
Гыкъван хъсан къамчи ятла, вун килиг.
Къуль ая, къуль ая,
Гила тларым къуль ая.

Къамчи галукъай къари гъарайдал ацалтна, къал галай патахъ цурун хъувуна. Къуль гъасят-да къутягъ хъана. Колибири къушна са тимил къван гагъди и чапчахудиз килигиз акъвазна, ахпа лув гана, са гъинихъ ятлани катна.

КВЕЗ ЧИДАНИ?

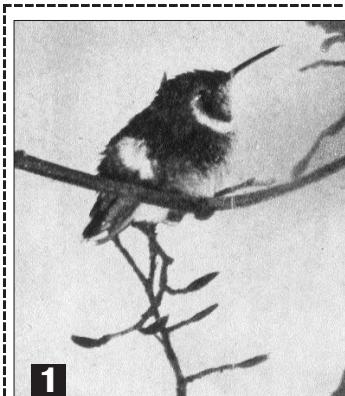
И маҳ чна душушдай хъягънавайди туш. Адахъ дерин метлеб ва цалцлам чал ава. Иней квевай икъван гагъди күн душуш тахъай хътин гафар къелиз жеда: “булахдал чукърна” - булахдал зверна; “жизбина гъатна” - гъевесда гъатна; “цүрун хъувуна” - кат хъувуна; “чапчахъ” - къал ва мсб.

Къев колибири къуш гъихътиндигъ ятла чидани? Душнъяди колибиридин 300 жууре ава. Абурун ватан Къиблепатан ва Кеферпатан Америка я. Иней абуру вири душнъядигъ чланда. Колибиридин яргывал 5-6 см, заланвал 2 г я. Тек са журукъдин колибиридин яргывал 21 сантиметрдив гафариз. Маса къушарилай тафавату яз колибириди цава эллипс ва я “8” рекъем къидай

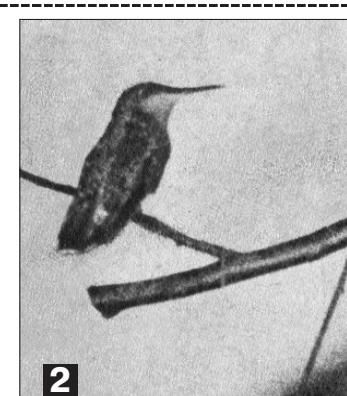
саяяъда лув гуда. Абуруз гъакини “кульб вертолет” лугъуда. Абурув цава азим чавуз лув тагана акъвазиз жеда. Инсандин абуру гыкк лув гудатла ақвадач, кульб циф ақвазвай хъиз жеда. И къушарин къоф ва тум чин бедендилай гаф яргыя.

Колибири къушарин арада виридалайни иерди я. Вич гаф яр я лугъуз адаа “Гевгъер” лугъуда. Адал гъар журукъдин рангар ала. И рангар экув ам михъиз я. Колибиридин гаф везинлу ван ава адап манийри вири гъейранарда.

Играми аялар, шикилра 3 журукъдин колибиридин гаф таниш хъухъ: 1. Яргы къоф. 2. Кактус дин колибири. И къушран ватан Бразилия я. 3. Лекъре къоф квай колибири. Адан яргывал 13 см я.

1

2

3

КАМАЛДИН ХАЗИНАДАЙ

АКЬУЛЛУДИ Я:

Вичин къастунал, къунвай рекъем магъкемди; сир хуъз жедайди; акъуллу инсанрихъ галаз дуствал хуъдайди; вахтунда кам къулухъ вахчудайди; хъвадай чкадал артухан гаф сивяй акъуд тийидайди; къадим вахтарикай чизвайди ва алай девирдайни къил акъатзавайди; лайиххуз краарал машгъул тежезвайди; вичин чирвилер къалуриз алахъ тийидайди; къени инсанриз гъурмет ийидайди; акатайдал ихтибар тийидайди; маса вилайтдиз акъатайла, анин адетрикай хабар къадайди; йифиз ухядаказ ксудайди; вич шаклу жезвай кардкай масадавай хабар къаз регъувал тийидайди; ахмакърихъ галаз гъульжетар тийидайди.

ЮБИЛЯР

Я знаю многих молодых людей, чье общество наводит невероятную тоску, круг их интересов бывает так узок, что не знаешь куда от них бежать. Они кажутся такими старыми в свои молодые годы, что стараешься лишний раз с ними не видеться. А есть еще пожилые люди, от которых веет молодостью и жизнелюбием. Человек, о котором пойдет речь, относится именно к этой категории людей. Этого замечательного человека зовут Нури Сеидов. Наверное, благодаря своей жизнерадостности и трудолюбию этот высокий, подтянутый, симпатичный человек выглядит не по годам молодо. Нури халу родом из с. Ясаб Кусарского района. Его отец Алимурад, сын известного Муслим бека, был

грамотным и справедливым человеком. Он занимал пост председателя колхоза. Мать - Зибейда тоже была бекской дочерью, наследницей необычайной добротой и умом. В такой семье и родился Нури. Но ему выпала тяжелая долга. В 1937 году, когда Нури исполнилось 6 лет, его отца депортировали как бекского сына, а все состояние семьи отобрали. Молодая и красивая, выросшая в достатке Зибейда молча приняла горькое испытание судьбы.

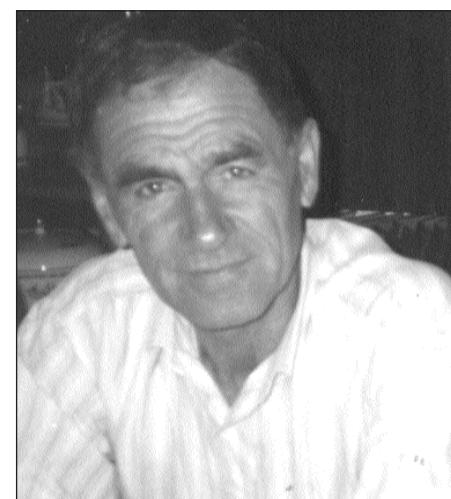
В 13 лет Нури уехал в Баку в поисках заработка. Стал нефтяником, а затем строителем. Многие годы своей жизни он проработал в строительстве Бакинского метрополитена. Его называли мастером на все руки.

Со спутницей жизни Нури халу очень повезло. Гаяханум была женщиной, чья внешняя и внутренняя красота дополняли друг друга.

Они жили душа в душу, воспитав шестерых детей - Ираду, Рубабу, Алимурада, Халиду, Тарану, Тариэлю. Гаяханум умерла в 50 лет, оставив неизгладимый след в памяти мужа и детей. С тех пор прошло 14 лет, но Нури халу до сих пор с особой нежностью вспоминает ее, дорожит ее памятью.

Дети у них любящие и отзывчивые. Они всегда внимательны к отцу. Нури халу, привязанный к большой и дружной своей семье, где главой всегда считалась его мать - мудрая Зибейда ханум, которая прожила 105 лет, не нарадуется своим внукам. Особую гордость он испытывает за внучку, 15-летнюю Инару Маршалинскую, которая недавно стала чемпионкой страны среди юниоров в большом теннисе.

Сейчас Нури халу на пенсии, но он не из тех, кто может сидеть без дела. У него свой бизнес,

свой круг интересов.

12 февраля Нури халу исполнилось 70 лет. Юбилей отметили в кругу семьи и друзей. А друзей у него всегда было много. Приветливый, отзывчивый, веселый Нури халу пользуется авторитетом среди своих сверстников.

Долгих лет жизни, здоровья и благополучия вам, дорогой юбиляр!

Севда АЗИЗРИН

¹ Халу - дядя (лезг.).

САН АТА!

Гочаман нефтчи кими садә вә зәһмәткеш инсан өмрү јашајан атам Мөвламов Мөлан Шыхмурад оғлу февралын 10-да 73 јаша гәдәм гојмушдур. Бу шे'рлә ону тәбрек едир, она өвладлары, нәвә вә нәтичәләринин әнатәсindә узун өмүр, чан саглығы вә көнүл раһатлығы арзу едирәм.

Варлығын мүгәддәс өвлија кими Сафлыгla јарышан ата, чан ата! Өјүд-нәсиһәтлә тутија кими, Ганыма гарышан ата, чан ата!

Гырышлы үзүндә әсрин һикмәти. Мәнә мирас вердин намус, гејрәти! Габарлы әлиндә һалал зәһмәти Йолумда чалышан ата, чан ата!

Көждә улу танрым, јердә пәнаһым... Хош диләк арзулу нурлу сабаһым. Гој дүшүм сәчдәнә ej гибләкаһым, Улдуз тәк сајрышан ата, чан ата!

Надирәм, hүснүнә сохлу сезүм вар, Јүз ил өмрүн олса, сәндә қөзүм вар. Џаш ишин көрсә дә чанда дәзүм вар, Һәјатла чарпышан ата, чан ата!

Надир МӨВЛАМОВ

ЧИР - ТЕЧИР

СУРАЛ ВИСКИ ХЪВАЗВА

● Вич 90 йис яшамиш хәйи Жон Уильямсона гъар юкъуз 200 грам виски хъвадай. Ада вич рекъидайла сурун къван бардин столдин саягъда дузызара лагъана веши авунай. Мукъва-кылийри адап веши къилиз акъудна. Эдинбург шегъерда авай адап сурал вичи 10 литр Шотландиядин виски къадай бутылка ва рюмкани эцигнава. Бутылкада авай виски күттәгъ хъайила, ам вич-вичиз ахцун хъийизва. Дүшүшшдай адап сурал атай ксаравай чипиз къама къван виски хъваз жедач, вучиз лагъайтла 200 грам виски цвайи - далай къулухъ бутылка ва рюмка герметически агал жезва. Ж.Уильямсонан сурун постаментдал икі кхъенва: "Тимил-Тимил хъвана, гзаф яшамиш хъана."

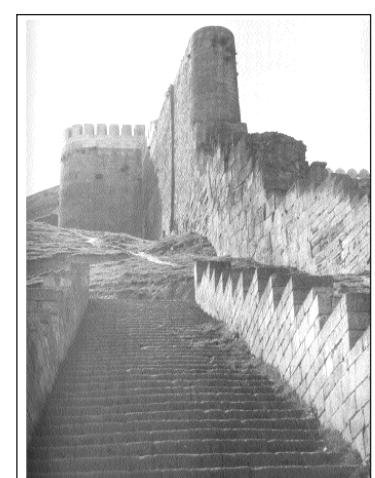
ФИЛЕРИЗ РИШВЕТ ГУЗВА

● Гындистандин Ассам штатдин рекъера машинар гъалун гзаф чечин хъанва. Чин сан артух хъана гачичлухрани тамара гъакъзамачир вагъши филери шегъердиз акъатиз улакърин рехъ атъуза. Гагъ-гагъ рекъиз вишералди ихътин филер акъатзава. Агъалийривай ва гъукуматдивай абурун басрухдин вилик пад къаз жезвач. Гъавиляй машинар гъалздавай ксар филериз ришивет яз бананар ва ципицлар гуз мажбур хъанва.

ФЕСТИВАЛЬ "НАРЫН-КАЛА"

4-го марта в городе Дербент, в помещении Азербайджанского драматического театра пройдет фестиваль ашугской песни. Фестиваль с участием дагестанских и азербайджанских сказителей проводится Лезгинским культурным центром "Шарвили" при финансовой поддержке Института "Открытое общество" (Фонд Сороса). Фестиваль проводится в два тура 1-й тур отборочный. Представительное жюри выбирает участников второго заключительного тура. Лучшим участникам присуждаются 3 призовых места, они также награждаются денежными премиями.

Целью фестиваля является содействие становлению и упрочению дружеских связей между Дагестаном и Азербайджаном, удовлетворение духовных запросов населения, сохранение преемственности культурных традиций, активизация культурного обмена между соседними братскими

народами через призму многовекового устного народного творчества.

Песни ашугов должны воспевать любовь, дружбу, идеалы нравственности и патриотизма. Органы управления культуры (или непосредственно сами ашуги) не позднее 20 февраля должны сообщать свои анкетные данные в орг. комитет.

Алибег КИЧИБЕКОВ,
ответственный работник
Министерства
Культуры Дагестана.

Мадди чәтиңликләрлә әлагәдар
олараг гәзетимиз hәләлик ајда бир
дәфә чыхачагдыр.

"САМУР"

Главный редактор
Седагет КЕРИМОВА

Адрес редакции:
370146, Баку,
Метбуат проспекты,
529-й квартал ком № 101.
Телефон: 32-92-17
Факс 32-92-17
e-mail: samur@azerin.com

НАПЕЧАТАНА В ИЗДАТЕЛЬСТВЕ "АЗЕРБАЙДЖАН"

Расчетный счет
152233070000
1-й Ясамальский филиал
ОУАБ г. Баку
код 200037
ВОИН 130024708

Газета
зарегистрирована в
Министерстве Печати и
Информации
Азербайджанской
Республики. Рег. № 78

Тираж: 2000

Заказ 752

Индекс: 0258